

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці», виконаної аспіранткою кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Чехратової Олени Андріївни для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»

Рецензенти у складі доктора педагогічних наук, професора Колбіної Т.В. та кандидата педагогічних наук, доцента Полякової Г.А. рушенням вченої ради Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (протокол № 5 від 30.06.2021 р.) призначені для проведення попередньої експертизи дисертації «Формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці», виконаної аспіранткою кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Чехратовою Оленою Андріївною для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», на основі вивчення і аналізу дисертації наукових публікацій Чехратової О.А. та за результатами фахового семінару, який відбувся на розширеному засіданні кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу ХНЕУ ім. С.Кузнеця (протокол № 1 від 27.08.2021 р.) дійшли висновку про таке:

1. Науковий рівень дисертації відповідає діючим вимогам до атестації здобувачів ступеня доктора філософії, а саме Тимчасовому порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. №167, а саме:

щодо пункту 10 – дисертація є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особою здобувачем, характеризується єдністю змісту, має встановлену вимогам структуру: анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки, містить наукові положення, що мають наукову новизну, істотне значення в галузе теорії та методики освіти.

Актуальність теми дослідження.

Вища освіта в Україні та в усьому світі зазнає зміни самої системи і її компонентів: впровадження компетентнісного підходу, студентоцентрованість навчання, підвищення уваги до формування soft skills і визначення необхідності освіти протягом життя. Процеси інтеграції і глобалізації вплинули на формування системи цінностей майбутніх професіоналів різних галузей і вільне володіння іноземною мовою стало запорукою успішної професійної кар'єри та досягнення особистих цілей. Це актуалізує питання підвищення значущості діяльності вчителя або викладача іноземних мов, який покликаний допомагати учням/студентам у оволодінні іншомовною комунікативною компетентністю.

У нормативно-правових документах (Закон України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), Концепція розвитку освіти на період 2015-2025 років (2014), Національна рамка кваліфікацій, Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Концепція Нової української школи (2016 р.), Дорожня карта освітньої реформи (2015-2025 рр.), Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2020 р.), Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладу вищої освіти» (2021 р.)) приділяється увага питанням розвитку особистісних і професійних якостей майбутніх спеціалістів (вміння працювати у команді, відповідальність, етичність, тактовність, вмотивованість, бажання навчатися тощо). Студентоцентроване навчання, на яке ці документи зорієнтовано, передбачає перенесення акценту з учителя/викладача на учня/студента, зробивши останнього головною діючою особою на уроці/занятті. Необхідною умовою студентоцентрованого навчання дослідники називають впровадження в освітній процес закладів освіти формування навчальної автономії, що актуалізує тему дисертації, виконаної Чехратовою О.А.

Актуальність роботи підтверджується також її зв'язком з науковими дослідженнями Харківського національного економічного університету імені

Семена Кузнеця за темою «Розробка методичного та модельно-інформаційного забезпечення побудови університету інноваційного типу на засадах якості освіти та протидії корупції» (номер державної реєстрації № 0120U102152) та за темою «Управління формуванням професійних компетентностей майбутніх фахівців в умовах інформаційного полікультурного освітнього простору» (номер державної реєстрації № 0120U104231).

1.2. Становлення та розвиток категорії якості вищої освіти.

Наукова новизна. Результати дослідження дисертанта мають різний ступінь наукової новизни, основні положення якої полягають у такому:

уперше:

теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено модель формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці й технологію організації навчання на її основі;

уточнено:

визначення понять «фахова підготовка вчителя іноземних мов», «навчальна автономія майбутніх учителів іноземних мов», «процес формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов»;

зміст структурних компонентів навчальної автономії (уточнено зміст психологічного (мотивація, рефлексія, відповідальність за власне навчання, самокорекція) і методологічного компонентів (шляхи і техніки самонавчання; постановка мети і планування) та критерії рівня сформованості навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов (знаннєвий, компетентнісний та особистісний);

педагогічні умови формування навчальної автономії майбутніх учителів в процесі фахової підготовки (створення сприятливого освітнього середовища, підвищення рівня відповідальності й значущості ролі студента на занятті, відображення компонентів навчальної автономії в змісті освіти);

сутність процесу формування навчальної автономії майбутніх учителів;

дістали подальшого розвитку:

показники сформованості навчальної автономії вчителя іноземних мов, що необхідна для ефективної освітньої роботи й майбутньої професійної діяльності; форми і методи формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці.

Практична цінність розробок підтверджується їх впровадженням в освітній процес закладів вищої освіти, зокрема:

в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди впроваджено: модель та технологію формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов; методичні рекомендації щодо застосування моделі формування навчальної автономії у процесі фахової підготовки майбутніх учителів (довідка № 01/10-112 від 02.03.2021 р.);

в освітній процес Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка впроваджено: модель та технологію формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов; методичні рекомендації щодо застосування моделі формування навчальної автономії у процесі фахової підготовки майбутніх учителів (довідка № 703/01-65/03 від 17.03.2021 р.);

в освітній процес Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького впроваджено: модель та технологію формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов; методичні рекомендації щодо застосування моделі формування навчальної автономії у процесі фахової підготовки майбутніх учителів (довідка № 01-28/591 від 30.04.2021 р.);

в освітній процес Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника впроваджено: модель та технологію формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов; методичні рекомендації щодо застосування моделі формування навчальної автономії у процесі фахової підготовки майбутніх учителів (довідка № 01-23/172 від 30.04.2021 р.);

в освітній процес Харківського Національного економічного університету імені Семена Кузнеця впроваджено окремі положення методичного підходу формування навчальної автономії студентів (довідка № 01/10-112 від 24.05.2021 р).

Оформлення дисертації відповідає діючим вимогам, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в логічній послідовності розв'язування завдань дослідження.

Щодо пункту 11– всі наукові результати дисертації опубліковані, апробація результатів є достатньою. У відкритому друці за темою дисертації опублікована 21 праця (з яких 15 – одноосібних), із них: 5 – статей у наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в періодичному виданні держави, яка входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу (Республіка Польща), 1 – стаття у іншому науковому виданні, 14 – тез доповідей та матеріалів наукових конференцій.

Загальний обсяг опублікованих праць за темою дисертації становить 7,24 ум.-друк. арк., з них особисто здобувачеві належить 5,13 ум.-друк. арк.

В опублікованих працях здобувача повністю відображено сутність та зміст отриманих результатів дослідження та їхня наукова новизна. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях. З огляду на це апробація результатів дисертаційної роботи є достатньою.

Публікації, що підтверджують наукові результати дисертації:

Статті у періодичному науковому виданні держави, яка входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу (Республіка Польща):

1. Chekhratova O., Sharapova O. Qualimetric Assessment of the Level of Formation of Learner Autonomy of Future Foreign Language Teachers. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*, № 7(35), Vol. 2, 2020. P. 38-45. URL:

<http://kelmczasopisma.com/ua/viewpdf/3077>. *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано актуальність використання моделі формування навчальної автономії за допомогою укладених таблиць спостереження. (Index Copernicus)*

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

2. Чехратова О.А. Навчальна автономія на заняттях з іноземної мови: сутність і мета впровадження. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон, 2017. Том 1, № 78 – С. 88-91. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/1951>. (Index Copernicus)

3. Чехратова О.А. Управління навчальним процесом: роль викладача у навчальній автономії. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка»: електронне наукове фахове видання*. 2018, № 5 (9). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/issue/view/3>.

4. Чехратова О.А. Мотивація студентів до оволодіння іноземною мовою в умовах навчальної автономії. *Збірник наукових праць: Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 65. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. С. 111-117. URL: <http://chasopys.ps.npu.kiev.ua/nc-65>.

5. Чехратова О.А. Самооцінювання навчальних досягнень студентів майбутніх викладачів в умовах навчальної автономії. *Інноваційна педагогіка. Науковий журнал*. Випуск 12, том 2. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Одеса, 2019. с. 194-198. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/12/part_2/46.pdf.

6. Chekhratova O. The Dependence of the Level of Developing Students' Research Skills from the Organization of Professional and Pedagogical Training in Learner Autonomy. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр.* Запоріжжя : КПУ, 2019. Вип. 67. С. 190-195. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/67/part_2/39.pdf. (Index Copernicus)

Статті у інших наукових виданнях:

7. Chekhratova O. The Model of Fostering Learner Autonomy of Future Foreign Language Teachers. *East European Scientific Journal*, №1 (65), 2021 – С. 40-45. URL: <https://archive.eesa-journal.com/index.php/eesa/article/view/243>.

Публікації за матеріалами конференцій:

8. Чехратова О.А. Педагогічна рефлексія в науково-дослідницькій роботі вчителів *Методологія сучасних наукових досліджень: збірник наукових праць за результатами XIII Міжнародної науково-практичної конференції (10-11 листопада 2016 р., м.Харків) / ред. кол.: Андрущенко О.А. (голов. ред.) та ін. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2016. С. 166-168.*

9. Чехратова О.А. Труднощі викладачів і студентів на шляху розвитку навчальної автономії. *Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (11-12 серпня 2017 р., м. Одеса). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки». 2017. С. 65-68. URL: http://dSPACE.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8979/1/statty_2017_1.pdf.*

10. Chekhratova O. Learner-centered approach in assessing future managers. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (29-30 березня 2018 року). Харків. 2018. С.318-319.*

11. Marchuk A., Chekhratova O. The role of a teacher in student-centered learning. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: матеріали міжнародної наукової щорічної конференції CED-2018 (31 травня – 1 червня 2018). Харків. 2018. С. 316-318. Особистий внесок здобувача: обґрунтовано принципи студентоцентрованого навчання і функції викладача.*

12. Чехратова О.А. Використання моделі змішаного навчання на заняттях з іноземної мови в умовах навчальної автономії. *Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (13-14 липня 2018 р,*

м. Київ). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології». 2018. С. 27-29.

13. Чехратова О.А. Керування пізнавальною діяльністю студентів в умовах навчальної автономії. *Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)*: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 21-22 вересня 2018 року). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота». 2018. Ч. 1. С. 108-111.

14. Chekhratova O. Learner autonomy and its levels in professional studies *Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика: матеріали V ювілейної міжнародної науково-практичної конференції (5-7 жовтня 2018 р., м. Мукачево)*. Хмельницький. 2018. С. 260-261. URL: http://lib.khnu.km.ua/konfer_HNU/2018/Tezu2018.pdf.

15. Chekhratova O. Die Charakteristik des Autonomen Studenten. *II International Scientific Conference "Modern Educational Space: The Transformation of National Models in Terms of Integration: Conference Proceedings"*. Leipzig: Baltija Publishing. October 26, 2018. p. 37-39.

16. О. Chekhratova, О. Svitova. Future managers study motivation. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18-19 березня 2019 р, м. Харків)*. Харків: ФОП Панов А.М. 2018. С. 339-341. *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано основні теоретичні положення поняття «мотивації» і її вплив на освітній процес.*

17. Чехратова О. А. Визначення цілей навчання в умовах навчальної автономії. *Викладання іноземних мов в Україні та за її межами: досвід і виклики*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, 21-22 березня 2019 р. / відп. ред. І.М. Романишин; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ: НАІР, 2019. С. 306-308.

18. Чехратова О. А. Алексеева М.І. Навчальна автономія і стратегії вивчення іноземної мови. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції «CED-2019»: тези доповідей, 30-31 травня 2019. Харків: ДІСА ПЛЮС, 2019. С. 415-416. *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано поняття навчальна автономія, її роль у вивченні іноземної мови.*

19. Чехратова О.А., Погорелова Т.Ю. Розвиток відповідальності студентів шляхом постановки smart цілей. *Професійна успішність педагогічного працівника як основа менеджменту якості освітнього процесу*: збірник матеріалів четвертих всеукраїнських педагогічних читань присвячених 80-річчю з дня народження Лідії Кондрашової. Черкаси: ФОП Гордієнко Є. І, 2019. С. 373-376. *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано потенціал використання SMART цілей для формування навчальної автономії.*

20. Chekhratova O, Svitova o. Future economists digital competence. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків – м. Торунь, 3-4 березня 2020 року. Харків: ФОП Панов А.М., 2020. С.328-239. *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано поняття і складові цифрової компетентності здобувачів освіти.*

21. Chekhratova O. Implementing self-assessment techniques into future economists learning process. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця*: матеріали V науково-методичної конференції «CED-2020», тези доповідей, 26-27 листопада 2020 р. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 390-392. URL: https://skced2020.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/hneu-lystopad_2020-pechat.pdf.

Науковий рівень дисертації відповідає діючим вимогам пункту 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. №167 – всі наукові результати, що виносяться на захист і висвітлені у дисертації, одержані особисто здобувачем.

Дисертаційна робота є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, в якій викладено авторську модель формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці та методичні рекомендації з впровадження складових зазначеної моделі.

У дисертаційній роботі особисто автором теоретично обґрунтовано розроблено й експериментально перевірено модель формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці й технологію організації навчання на її основі;

уточнено визначення понять «фахова підготовка вчителя іноземних мов», «навчальна автономія майбутнього вчителя іноземних мов», «процес формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов»;

обґрунтовано зміст структурних компонентів навчальної автономії, критерії й показники рівня сформованості навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов, а також сутність процесу формування навчальної автономії майбутніх учителів;

виокремлено педагогічні умови формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці (створення сприятливого освітнього середовища; підвищення рівня відповідальності і значущості ролі студента на занятті; відображення компонентів навчальної автономії у змісті освіти) й форми і методи формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці;

експериментально перевірено ефективність розробленої моделі і технології формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці

розроблено методичні рекомендації до практичних занять студентів спеціальностей 014 «Середня освіта (Мова і література (англійська))» і 035 «Філологія» першого (бакалаврського) рівня з навчальної дисципліни «Практика англійського усного та писемного мовлення».

Усі результати, які винесено автором на захист, отримані самостійно і містяться і опублікованих роботах. У роботах, опублікованих у співавторстві,

використані тільки ті ідеї, положення та розрахунки, які є результатом особистих наукових пошуків. Особистий внесок дисертанта у колективні наукові роботи конкретизовано у списку праць здобувача, наведеному вище.

3. Загальний висновок. Подана на рецензування дисертаційна робота «Формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці» здобувача Чехратової Олени Андріївни відповідає спеціальності 011 і відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 9, 10, 11 і 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167.

Автор роботи, Чехратова Олена Андріївна, може бути представлена до публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки».

4. Рішенням фахового семінару, проведеного на розширеному засіданні кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу (протокол №1 від 27.08.2021 р.) УХВАЛИЛИ:

1. Визнати, що дисертаційна робота «Формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці» здобувача Чехратової Олени Андріївни відповідає спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки».

2. Визнати, що Чехратовою Оленою Андріївною опубліковано по темі дисертації 21 наукова праця, які розкривають основний зміст дисертації, відображають наукову новизну отриманих результатів відповідають вимогам пунктів 11 і 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. №167.

3. Визнати, що дисертаційна робота «Формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці» здобувача Чехратової Олени Андріївни відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 9, 10, 11 і 12 Тимчасового порядку присудження доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. №167.

4. Рекомендувати вченій раді університету розглянути у якості опонентів за дисертацією Чехратової Олени Андріївни «Формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці» таких вчених:

Задорожна Ірина Павлівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови, Тернопільський державний педагогічний інститут, Міністерство освіти і науки України;

Волошина Оксана Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і професійної освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, Міністерство освіти і науки України.

5. Рекомендувати дисертацію Чехратової О.А. «Формування навчальної автономії майбутніх учителів іноземних мов у фаховій підготовці» до публічного захисту у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» після її утворення рішенням МОН України та опублікування на сайті МОН України відповідального наказу.

28.08.2021 р.

Рецензенти:

д. пед. наук, професор,
професор кафедри іноземних мов
та міжкультурної комунікації
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Тетяна КОЛБІНА

к. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки,
іноземної філології та перекладу
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Ганна ПОЛЯКОВА

Підписи засвідчую:

Вчений секретар ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК